

Asia: VN/21297/2023

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä koskien pakkokeinolain muutostarpeiden arviointia (1. vaihe)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hovioikeus ottaa lausunnossaan kantaa ainoastaan niihin työryhmämietinnön ehdotuksiin, joilla on välittömiä vaikutuksia tuomioistuinten toimintaan. Tällaisia ovat ehdotetut muutokset vangitsemisen edellytyksissä sekä salaisen etsinnän edellytykset ja käsittely tuomioistuimessa.

Vangitsemisen edellytykset

Työryhmämietinnön ehdotuksen mukaan rikoksesta todennäköisin syin epäillyn vangitseminen ei voisi enää perustua voimassa olevasta laista ilmenevin tavoin yksinomaan epäillyn rikoksen vakavuuteen, vaan vangitseminen edellyttäisi lisäksi jonkin pakkokeinolaissa määritellyn erityisen edellytyksen (karttamis-, sotkemis- tai jatkamisvaara) käsillä oloa. Ehdotettu lainmuutos on ilman muuta tarpeellinen ottaen huomioon kotimaisen oikeuskäytännön viimeaikainen kehitys (KKO 2024:20) ja mietinnössä selostettu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) ratkaisukäytäntö. Uusi sääntely asettaisi lain tasolla edellytykset monipuolisempaan harkintaan myös vakavien rikosten kohdalla sen varmistamiseksi, että käsillä ovat EIT:n käytännön mukaiset olennaiset ja riittävät perusteet vangitsemiselle. Hovioikeus korostaa mietinnössä esitetyn mukaisesti sitä, että vangitsemisen edellytysten arvioinnissa rikoksen vakavuus ja odotettavissa olevan rangaistuksen pituus ovat edelleen merkityksellisiä tekijöitä eikä erityisistä edellytyksistä niin sanottujen ylitörkeiden rikosten osalta välttämättä edellytetä yhtä vahvaa selvitystä kuin lievempien rikosten kohdalla.

Mietinnössä ehdotetaan lisäksi täydennettäväksi vangitsemisen edellytyksiä uudella vangitsemisperusteella, joka tulisi sovellettavaksi, kun ylitörkeästä rikoksesta epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella olisi syytä epäillä, että hänen vangitsematta jäämisensä vaarantaisi yleistä järjestystä tai turvallisuutta. Hovioikeus pitää ehdotusta kannatettavana. Yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantumista vangitsemisen perusteena voidaan lähtökohtaisesti pitää varsin yleisluontoisena. Mietinnön säännöskohtaisissa perusteluissa on kuitenkin määritelty kyseisiä käsitteitä ja tuotu varsin laajasti esiin seikkoja, joihin kyseistä vangitsemisperustetta sovellettaessa tulisi kiinnittää huomiota. Tuomioistuinten ja muiden rikosasioita käsittelevien viranomaisten toiminnan yleisen hyväksyttävyyden ja uskottavuuden

kannalta on keskeistä, että erityisen vakaviin rikoksiin puututaan päättävällä ja johdonmukaisella tavalla ottaen myös huomioon niistä ihmisille laajemminkin aiheutuva turvattomuuden tunne tai pelko. Ehdotetun vangitsemisperusteen käyttöala ei todennäköisesti tulisi olemaan kovin laaja, mutta sen perusteluksi esitetyt rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuuteen liittyvät seikat puoltavat selvästi sen ottamista lakiin muita vangitsemisen edellytyksiä täydentävänä perusteena erityisen vakavien rikosten kohdalla. Mietinnön mukaan vastaavanlainen vangitsemisperuste on käytössä useissa Euroopan maissa ja se on hyväksytty myös EIT:n ratkaisukäytännössä. Perusteltua ei ole jättää pakkokeinolain sääntelyä tätä suppeammaksi.

Uusi vangitsemisperuste ja varsinkin jo käytännössä tapahtunut vangitsemisen erityisten edellytysten soveltamisalan laajeneminen lisäävät tuomioistuinten työmäärää. Vangitsemispäätöksistä hovioikeuteen tehtävien kanteluiden määrän voidaan olettaa kasvavan vakavia rikoksia koskevien vangitsemisen edellytysten aikaisempaa suuremman harkinnanvaraisuuden vuoksi.

Salainen etsintä

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa mietinnön ehdotukseen salaisen kotietsinnän, salaisen erityisen kotietsinnän ja salaisen paikanetsinnän yleisistä ja erityisistä edellytyksistä. Ehdotuksessa on asianmukaisesti arvioitu uusien pakkokeinojen käytön edellytyksiä suhteessa muihin pakkokeinolain 10 luvun mukaisiin salaisiin pakkokeinoin.

Salaista etsintää koskevista pakkokeinoista päättäminen kuuluisi esitetyin tavoin selvästikin tuomioistuimelle. Hovioikeuden näkemyksen mukaan ehdotuksessa on pakkokeinojen laatuun nähden riittävällä tavalla otettu huomioon rikoksesta epäiltyjen ja muiden etsinnän kohteeksi mahdollisesti joutuvien edut ja oikeudet muun ohella julkisen asiamiehen määräämisellä salaista kotietsintää ja salaista erityistä kotietsintää koskevien vaatimusten tuomioistuinkäsittelyyn.

Selvää on, että uusia pakkokeinoja koskevat asiat lisäävät tuomioistuinten työmäärää. Mietinnössä mainittuihin tilastotietoihin (yli 17.000 koti- ja paikanetsintää vuonna 2024) nähden arviot salaisten etsintöjen määristä ja työn lisääntymisestä tuomioistuimissa vaikuttavat hyvin varovaisilta. Vaikutuksia on odotettavissa myös hovioikeuksiin, koska käräjäoikeuden päätöksestä saisi ilman määräaikaakaan kannella. Uudistuksen vaikutuksia tulee tarkasti seurata tarvittavien lisäresurssien osoittamiseksi.

Turun hovioikeus

vastuuvalmistelija ma. HON Kalle Kulmala

Kulmala Kalle
Turun hovioikeus